

SAAMELAISKÄRÄJIEN KERTOMUS VUODELTA 2007

Saamelaiskäräjät on kokouksessaan 8.2.2008 hyväksynyt kertomuksen Valtioneuvostolle toiminnastaan vuonna 2007.

1. YLEISTÄ

Saamelaiskäräjälain (974/95) 7 §:n mukaisesti Saamelaiskäräjät laatii vuosittain hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

1.1. Toiminta

Inarin kirkonkylään rakennettavaksi suunnitellun Saamelaiskulttuurikeskushankkeen rahoituskysymykset saatiin ratkaistua keväällä 2007. Tuolloin Lapin maakunnan yhteistyöryhmä varasi EU-ohjelmarahoitusta enintään 5,0 miljoonaa euroa kulttuurikeskukseen tulevien opetus-, kulttuuri- ja elinkeinotilojen suunnitteluun, rakentamiseen ja kalustamiseen. Hankkeen investoinnin loppu- eli valtionrahoitusosuus ratkaistiin puolestaan toukokuussa, kun valtioneuvosto sisällytti kulttuurikeskuksen valtiontalouden kehyksiin vuosiksi 2008 – 2011. Tämä päätös pantiin sitemmin toimeen valtion vuoden 2008 talousarviossa, jossa Saamelaiskäräjille on annettu valtuutus tehdä Senaatti-kiinteistöjen kanssa kulttuurikeskusta koskeva vuokrasopimus siten, että siitä aiheutuva menojen lisäys on vuodesta 2011 alkaen vuositasolla enintään 1,2 miljoonaa euroa.

Saamelaiskäräjät on käynnistänyt hankkeen toteuttamiseen liittyvät toimet yhteistyössä Senaatti-kiinteistöjen ja Inarin kunnan kanssa. Senaatin on määrä julistaa kulttuurikeskuksen arkkitehtikilpailu alkukevästä 2008. Varsinaiseen suunnitteluun päästään vuonna 2009 ja rakentaminen aloitetaan tämänhetkisen aikataulun mukaan keväällä 2010. Kulttuurikeskuksen pitäisi valmistua viimeistään alkukevästä 2012.

Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät piti kolme kokousta, ja Saamelaiskäräjien hallitus kokoontui 9 kertaa. Eduskunnan erityisvaliokunnat ja niiden jaostot kuuluivat Saamelaiskäräjien edustajia asiantuntijana useiden lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä, Saamelaiskäräjät antoi myös lukuisia lausuntoja, kannanottoja ja muistioita eri hankkeista. Saamelaiskäräjien edustajat olivat mukana valtiopäivien avajaisissa ja sen edustaja otti osaa evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen työhön.

Vuoden 2007 saamelaiskäräjävaalien valmistelua varten Saamelaiskäräjien kokous nimesi viisihenkisen vaalilautakunnan helmikuussa 2006, joka puolestaan asetti sihteeristön käytännön valmistelutyötä varten.

Saamelaiskäräjien kautta maksettiin valtion talousarvion 600.000 euron määräinen avustus saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamiseen. Saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseen osoitettu valtionavustus on tärkeä osa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaa kulttuuri-itsehallintoa saamelaisten kotiseutualueella, jonka kautta saamelaiset voivat keskeisesti vaikuttaa heille suunnattujen palvelujen toteuttamiseen.

Saamelaiskäräjien kulttuurilautakunta jakoi vuoden 2007 kulttuuriavustuksina yhteensä 240 000 euroa, joka oli osoitettu valtion talousarviossa saamelaiskulttuurin edistämiseen. Kulttuurilautakunta vastaanotti hakemuksia 90 kpl yhteensä 636 806 euron edestä. Kulttuuritukena jaettiin yhteensä 103 400 euroa ja saamelaisyhdistysten toiminta-avustuksia 50 520 euroa. Saamenkielistä julkaisutoimintaa tuettiin 39 080 eurolla ja valtakuntien rajat ylittävää saamelaista kulttuuriyhteistyötä yhteensä 35 000 eurolla. Utsjoen kirkkotupien ylläpitämistä Saamelaiskäräjät tuki 12 000 euron avustuksella.

Saamelaiskäräjät neuvotteli opetusministeriön kanssa saamelaisopetuksen kehittämis-, saavutettavuus- ja arviointiongelmista ja saamelaisten itsehallinnon toteuttamisesta opetushallinnossa. Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalilautakunta vastasi valtion talousarviossa saamenkielisen oppimateriaalin valmistamista varten osoitetun valtionavustuksen käyttämisestä. 258.000 euron avustuksella rahoitettiin yhteensä 39 oppimateriaalihanketta, joista vuoden aikana valmistui 15 pohjoissaamenkielistä ja 2 inarinsaamenkielistä oppimateriaalia. Koltansaamenkielisten materiaalien painatus siirtyi seuraavalle vuodelle. Saamelaiskäräjät järjesti vuotuisen Saamelaisnuorten taidetapahtuman (*Sámenuoraid dáiddadáhpáhus*) Utsjoella maaliskuussa. Tapahtuman teemoina olivat saamenkielinen sarjakuva ja musiikki. Tapahtumaan osallistui noin 300 nuorta yhteensä 16 koulusta. Tapahtuman järjestämistä varten saatiin opetusministeriöltä 15.000 euron valtionavustus.

Yhteistyö Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaisparlamenttien kesken saamelaisessa parlamentaarisessa neuvostossa (SPN) on tehostunut. Keskeisiin saavutuksiin kuuluu ehdotus pohjoismaiseksi saamelaisoppimukseksi. Suomen Saamelaiskäräjät ei kuitenkaan ole saanut erillistä määrärahaa tai olemassa olevan määrärahan korotusta SPN:n toimintaa varten, mikä haittaa tätä toimintaa.

1.2. Saamelaiskäräjien yleisen valtionavustuksen kehitys

Saamelaiskäräjät saa toimintansa ylläpitämiseen yleistä valtionavustusta valtion talousarvion oikeusministeriön pääluokasta. Vuonna 2004 tuo avustus oli suuruudeltaan noin 1.141.400 euroa, 2005 1.151.400 euroa, 2006 1.170.000 euroa ja vuonna 2007 1.200.000 euroa. Näin ollen saamelaiskäräjien vuosittain saama kiinteä valtionavustus on kaudella 2004 – 2007 lisääntynyt noin 58.600 eurolla. Yleinen hintojen nousu huomioon ottaen reaalin korotus on kuitenkin nimellistä korotusta paljon pienempi.

2. SAAMELAISTEN PERUSOIKEUKSIEN JA IHMISOIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN

Valtiosääntöoikeudelliset puitteet saamelaisten alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan antaa Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin sisältö. Kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto saamelaisten kotiseutualueella perustuu perustuslain 121 §:n 4 momentin määräykselle. Saamelaisten kulttuuri ymmärretään perustuslaissa laajasti kulttuurimuotona, johon kuuluu myös heidän maankäyttönsä perinteisten elinkeinojen harjoittamiseksi. Saamelaisten perinteisiin elinkeinoin kuuluvat poronhoito, metsästys, kalastus sekä niistä edelleen kehitetyt elinkeinon harjoittamisen muodot. Julkisen vallan tehtävänä on turvata ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista perustuslain 22 §:n mukaisesti.

2.1. Saamen kielilain toteutumisen edistäminen ja seuranta

Saamen kielilaki (1086/2003) tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Saamen kielen toimisto antaa yhdessä saamelaiskäräjien asettaman saamen kielineuvoston kanssa vaalikautittain saamelaiskäräjille kertomuksen saamen kieltä koskevan lainsäädännön soveltamisesta sekä saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kieliolojen kehityksestä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Saamen kielen toimisto julkaisi 10.12.2007 Saamen kielilain toteutuminen vuosina 2004-2006 -nimisen kertomuksen. Kertomuksessa on selvitetty muun muassa saamen kielen taitoa Saamelaisten kotiseutualueen kuntien viranomaisissa.

Saamen kielilain velvollisuuksien täyttäminen paranee, kun Saamelaiskäräjät perusti saamen kielen toimistoon saamen kieliturvasihteerin viran. Viran tehtäviin kuuluu mm. valvoa ja seurata saamen kielilain toteutumista yhdessä saamen kielineuvoston kanssa. Virka täytettiin syksyllä 2007.

2.2. Saamelaisopetus

Saamelaiskäräjät kiinnitti opetusministeriölle ja Eduskunnan sivistysvaliokunnalle antamissaan lausunnoissa huomiota saamelaisopetuksen ongelmiin peruskoulussa ja lukiossa, erityisesti koskien opettajatilannetta, oppimateriaalipulaa, arviointitiedon tarpeellisuutta, saamelaisopetuksen mahdottomuutta kotiseutualueen ulkopuolella ja perustuslaissa säädetyn itsehallinnon toteuttamista. Ministeriötä pyydettiin asettamaan työryhmä, jonka tehtävänä olisi selvittää saamelaisopetuksen tilannetta, pitkän aikavälin kehittämismahdollisuuksia, rahoitusta ja valmistaa suunnitelma saamelaisten itsehallinnon toteuttamiseksi opetushallinnon alalla. Asiassa ei ole toistaiseksi edistytty. Saamelaiskäräjät pitää tilannetta kielellisten perus- ja ihmisoikeuksien kannalta ongelmallisena.

2.3. ILO-alkuperäiskansasopimuksen ratifiointi sekä saamelaisten maa-, vesi- ja elinkeino-oikeuksien selvitystyö

Vuonna 2006 valmistui esitys: ”Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi maankäyttöoikeuden turvaamisesta saamelaisten kotiseutualueella ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.” Luonnokseen sisältyivät ehdotukset niiksi lainsäädännön muutoksiksi, jotka ovat tarpeen, jotta voitaisiin poistaa ILO-sopimuksen ratifiointiin esteet. Esitystä ei annettu pääasiassa eräiden Saamelaisten kotiseutualueen maanomistusolojen ja eräiden kiinteistöoikeudellisten seikkojen selvittämättömän tilan johdosta.

Saamelaiskäräjät esitti, että pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelmaan otettaisiin seuraava maininta: ”*Saamelaisten kotiseutualueen maankäyttöä koskevaa lainsäädäntöä kehitetään siten, että Suomi voi ratifioida ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169*”. Sanottu maininta ei sisälly hallitusohjelmaan.

Tällä hetkellä oikeusministeriön johdolla on vireillä yhteishanke, jonka tavoitteena on, että Suomi voisi ratifioida ILO-sopimuksen n:o 169.

2.4. Pohjoismainen saamelaissopimus

Pohjoismaista saamelais sopimusta valmisteleva asiantuntijaryhmä luovutti Helsingissä vuonna 2005 Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisasioista vastaaville ministereille ja saamelaiskäräjien puheenjohtajille luonnoksen pohjoismaiseksi saamelais sopimukseksi. Tukholmassa järjestettiin 14.11.2007 Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisasioista vastaavien ministerien ja saamelaiskäräjien puheenjohtajien kokous. Kokouksessa todettiin, että Suomi ei ole omalta osaltaan edennyt luonnoksen jatkovalmistelussa kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten velvoitteidensa kannalta suunnitellulla tavalla. Kokouksessa päätettiin, että valmistelua jatketaan ja että asiaa käsitellään seuraavan kerran keväällä 2008.

2.5. Euroopan unionin perustuslaki

EU-valtiot ovat Roomassa lokakuussa 2004 tehneet sopimuksen Euroopan perustuslaista. Sopimukseen liittyy 36 pöytäkirjaa, kaksi liitettä sekä päätösasiakirja ja 30 julistusta. Joulukuun 8. päivänä 2006 annettiin Suomessa laki Euroopan perustuslaista tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Kahdeksannen pöytäkirjan 60–62 artikla sisältävät vuoden 1994 liittymisasiakirjaan liitettyä saamelaisista tehtyä pöytäkirjaa (n:o 3) vastaavat määräykset sellaisin teknisin tarkistuksin, jotka johtuvat unionin nykyisten perussopimusten korvaamisesta perustuslakisopimuksella. Liittymisasiakirjan saamelaisia koskevien määräysten oikeudellinen jatkuvuus on pyritty toteuttamaan. EU:n jäsenmaiden johtajat allekirjoittivat Lissabonissa 13. joulukuuta 2007 sopimuksen perustuslaista. Lissabonin sopimuksella ajantasaistettiin EU:n toimielimiä ja niiden työmenetelmiä, vahvistettiin unionin demokraattista legitimiyyttä ja lujitettiin sen perusarvopohjaa.

2.6. YK:n alkuperäiskansajulistus

Yhdistyneiden Kansankuntien (YK) yleiskokous hyväksyi syyskuussa 2006 alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen (Declaration on the Rights of Indigenous Peoples).

Saamelaiskäräjät toteaa lisäksi, että saamelaisten tosiasiallinen kielellinen ja kulttuuri-inen asema ei vastaa heidän Suomen perustuslain ja kansainvälisen oikeuden turvaamaa oikeusasemaa muun ohella perinteisten elinkeinojen perustana olevien maa- ja vesioikeuksien ja kulttuuri-itsehallinnon suhteen.

Puheenjohtaja

Klemetti Näkkäläjärvi

Va. lakimiessihteeri

Aimo Guttorm